

УДК 027:378.4(477.83-21):004.65

DOI: [http://dx.doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2\(22\).180380](http://dx.doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2(22).180380)

Сирота Лілія Богданівна,

доцент кафедри філософії мистецтв

Львівського національного університету імені Івана Франка

вул. Валова, 18, Львів, 79008, Україна

тел. (032) 239 43 17

e-mail: liljasyrota@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-7237-291X

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ: ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Розкрито проблеми доступу до наукової інформації в Україні. У доповіді виділено такі перешкоди як: видавничий та інституційний контроль над електронною продукцією, незнання іноземних мов, низький рівень комп'ютерної грамотності, комерціалізація наукової сфери, невисокий рівень інфраструктури, неплатоспроможність українського користувача та ін.

Ключові слова: електронна бібліотека, вільний доступ, перешкоди, Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка.

Вступ

В останні роки розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій суттєво видозмінили бачення ролі та функцій бібліотеки у сучасному суспільстві. Закордонні й українські бібліотеки швидко еволюціонували від обмеженої у доступі інформаційної системи з певним місцезнаходженням до навігатора в світовому комунікативному просторі. Сьогодні бібліотеки чітко спрямовані до інновацій, зокрема у створенні електронних бібліотек. Вони активно формують власні бази даних, оцифровуючи фонди, надаючи безкоштовний або платний дозвіл на їх використання, створюють відкриті електронні журнали, електронні архіви, удосконалюють систему інформаційно-бібліографічного обслуговування: розвивають віртуальну бібліографічну довідку, електронне надсилання документів тощо.

Зазначимо, що поняття «електронна бібліотека» розглядали чимало науковців, які активно вивчали функціонування бібліотеки в нових реаліях і електронних баз даних зокрема. Його дефініції якнайповніше окреслюють специфіку організації і функціонування документних ресурсів у формі добре злагодженої інформаційної цілісності.

Визначення

1. Електронна бібліотека – це Інтернет-сховище електронних текстів або електронний запас інформації, доступ до яких можна отримати через бази даних [11].

2. Електронна бібліотека – це інформаційна система, призначена для накопичення, упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів і для обслуговування користувачів через телекомунікаційні мережі [2].

3. Електронна бібліотека – це інформаційна система, що виконує онлайн-ові послуги традиційної книгозбірні і надає віддаленим користувачам доступ до різноманітних інформаційних ресурсів та можливість отримати електронні документи або замовити копії першоджерел [3].

4. Електронна бібліотека – це розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різні електронні документи; інформаційно-пошукове середовище, що забезпечує доступ до масивів даних; організація провайдерів доступу до тематичного цифрового контенту; сукупність інформаційних ресурсів, самостійна система електронних інформаційних ресурсів; глобальна інформаційна інфраструктура – віртуальна книгозбірня, яка у будь-який час надає доступ до інформаційних ресурсів тощо [15].

5. Електронна бібліотека – інтегрована інформаційна система, яка дозволяє накопичувати, зберігати та ефективно використовувати різноманітні колекції електронних повнотекстових та мультимедійних документів, що доступні в зручному для користувача вигляді [16, с. 60].

Відповідно до функціонального призначення, електронні бібліотеки бувають загальні та спеціалізовані. Перша група бібліотек передбачає зберігання і пошук документів за різними галузями знань та існування, здебільшого, мінімальної інструментарію, який дозволяє виконувати стандартні функції в цій інформаційній системі. Спеціалізовані електронні бібліотеки, навпаки, сформовані та надають доступ до ресурсів з однієї галузі знань. Вони пропонують стандартні послуги, нетрадиційний характер обробки даних, задоволення специфічних вимог користувачів (зберігання архівів, підтримка даних тощо) [10].

Метою статті є аналіз основних проблем ефективного використання електронних бібліотек в Україні; доведення думки, що для ознайомлення з якісною та достовірною повнотекстовою інформацією, представленою у зручному для користувачів віртуальному форматі необхідно подолати певні перешкоди на шляху до вільного доступу до наукової інформації.

Методологія. У статті використано методи наукового узагальнення, аналізу та синтезу, системний, статистичний та структурно-функціональний методи дослідження, що дають можливість розкрити особливості електронного доступу українських споживачів до наукових досягнень в сучасних умовах.

Результати дослідження

Розглянемо загальні особливості електронної бібліотеки на прикладі інформаційних систем, створених у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – НБ ЛНУ імені Івана Франка). Її електронні ресурси в бібліотеках оцифрованої періодики «PressPoint», цифрових

архівах «Антропос» і «Еврика»; репозитаріях, до створення яких долучилася бібліотека, – «Acta Diurna», «Libragia», електронний архів Українського вивольного руху) передбачає такі елементи:

- оцифровані рідкісні фонди, електронні видання;
- електронний каталог;
- посилання/лінки на повний текст;
- електронне доставлення оцифрованих документів;
- популяризація електронних ресурсів;
- електронне навчання;
- розробка онлайн-ових довідкових послуг з використанням електронної пошти;
- співпраця із структурними підрозділами ЛНУ імені Івана Франка, іншими українськими і закордонними інституціями, щоб забезпечити 24x7 посилання і обслуговування;
- навчання інформаційної грамотності працівників бібліотеки;
- надання у вільне користування комп'ютерного обладнання (стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, планшети), забезпечення їх необхідними програмами;
- розробка веб-сайту з метою просування послуг та їх надання;
- підтримка управління знаннями для бібліотечної практики та адміністрування через спектр послуг на сайті.

Ефективність роботи НБ ЛНУ імені Івана Франка

Перелік функцій показує цілу низку напрямів розвитку електронної бібліотеки НБ ЛНУ імені Івана Франка. Аспекти праці виходять за межі лише електронного накопичення інформації, розкривають різні можливості сучасної бібліотеки. Сьогодні враховані найважливіші компоненти базових функцій наукової бібліотеки, а саме:

1. Спостереження і обмеження користувачів

Сьогодні можливий нагляд за користувачами Інтернету, як це було продемонстровано в Китаї [14; 19], США [25] і в Європі [24]. Можна легко контролювати їхні зацікавлення базами даних і читати кореспонденцію, якщо це пов'язано з уведенням ідентифікаційних даних або IP-адресою комп'ютера. Подібний контроль може застосовуватися під час Wi-Fi доступу до Інтернету в кафе, публічних бібліотеках, на вокзалах, громадському транспорті тощо. Громадський інтернет і частина приватних закладів пропонують доступ з низьким рівнем захисту і таким чином виникає можливість для стеження. Обмеження можливі і в інших установах, наприклад, через проксі-сервер у Wi-Fi-доступі до офіційного сайту установи користувачеві з приватним комп'ютером, який перебуває на території цієї установи.

За результатами дискусії, організованої в квітні 2019 р. Коаліцією «За вільний Інтернет» у межах Міжнародного фестивалю документального кіно

«Docudays UA», зниження рівня свободи слова у веб-просторі відбувається у всьому світі і особливо воно помітне в останні 10 років. Україна стала країною, де упродовж останніх п'яти років свобода використання Інтернету погіршилася найбільше, оскільки домінували наступні фактори: низька якість послуг провайдера, порушення прав користувачів, обмеження у доступі до Інтернет-ресурсів та обмеження контенту [13]. В українських реаліях найчастіше обмеження користувачів у бібліотеці зводиться до відсутності зон Wi-Fi у частині її приміщень.

2. Недостатня кількість комп'ютерів

Перешкодами у доступі до електронної інформації є і такі чинники, як старіння та поломка технічного обладнання: персональних комп'ютерів, недостатня потужність серверів. Без комп'ютерної техніки неможливо отримати швидкий доступ до електронних документів. Достатня пам'ять, швидкість та зберігання важливі під час відкриття, завантаження або використання наукової інформації. Найновіше програмне забезпечення може бути дуже дороге і не сумісне з іншими системами, національними або місцевими програмами. Окрім того, програми можуть бути розроблені на кількох мовах (англійська, китайська, іспанська, французька, арабська). Для більшої доступності інтерфейси користувача важливо розробляти різними мовами.

Виробництво апаратних засобів здебільшого зосереджене у Південно-Східній Азії, Північній Америці та Північній Європі [21]. Високі витрати на придбання комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення роблять ці технології недосяжними для багатьох і спричиняють появу піратських версій, порушення авторських прав. Українські бібліотеки, вирішуючи фінансові проблеми, з метою всебічного задоволення інформаційних потреб користувачів, активно займаються фандрейзинговою діяльністю, приймають благодійні пожертви.

За останні роки нового комп'ютерного обладнання придбано не дуже багато. Наукова бібліотека отримує допомогу від провідних приватних компаній України. Наприклад, компанія PZU подарувала Науковій бібліотеці 20 комп'ютерів, частину з яких було передано відділам бібліотеки, інші 10 комп'ютерів встановлено в інформаційно-бібліографічній лабораторії для читачів та співробітників.

3. Освіта і вміння

Комп'ютерне обладнання, його підключення та програмне забезпечення нерезультативні без навиків використання. Використання наукової інформації вимагає високого рівня інформаційної грамотності. Ті, хто не має можливості розвивати необхідні навички, не можуть ефективно використовувати електронну наукову інформацію, завантажувати свої праці у бази даних, відкривати ці бази. В Україні, зокрема НБ ЛНУ імені Івана Франка, поряд із підвищенням комп'ютерної грамотності працівників бібліотеки, наповненням (завантаженням оцифрованої інформації та ресурсів, які пропонують кафедри для навчального процесу), збереженням і підтримкою баз даних займається відділ інфор-

маційних технологій. Для працівників Університету курси з комп'ютерної грамотності платні.

Знання мови (англійська, китайська, іспанська, французька та арабська) допомагає швидше орієнтуватися в масиві наукової інформації. Незнання цих іноземних мов утруднює як пошук в електронних бібліотеках, так і присутність доробку українського автора в них. Український користувач ще меншою мірою може ознайомитися з науковою продукцією, наприклад, вчених з таких регіонів, як Південна Азія, Африка та Індонезія, а також носіїв мов корінних народів.

Важливою складовою інноваційної конкурентоспроможності будь-якої країни є людський капітал. Його вмiла реалізація і є важливою конкурентною перевагою. За Глобальним індексом інновацій (Global Innovation Index), у порівнянні з 2016 р. даний показник в Україні зменшився через скорочення державних витрат на освіту (18 місце у 2016 р., 22 місце у 2017 р.) та науку. За підіндексом «людський капітал» у 2017 р. Україна посіла 41 позицію у 2017 р. Чинником, який гальмував інноваційний розвиток, був низький рівень науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (R&D витрат) (Україна зайняла 54 місце у 2017 р.), що обумовило пошук нових джерел фінансування та міграцію науковців за межі України [22, с. 83]. За результатами наукових досліджень Україна у 2017 р. опинилася на 32-й позиції рейтингу. Зокрема за показником створення знань – 16 місце, впливом знань – 77, поширенням знань – 54 [22, с. 9].

4. Мовний бар'єр

Домінування 5 мов у електронних базах даних створює переваги користувачам, які вільно володіють цими мовами. Ця особливість маргіналізує тих, хто не володіє на середньому або високому рівнях іноземною мовою. Високоосвічений і добре знайий, наприклад, в Україні вчений може бути недієздатний, поставлений у невідгідне становище.

Незнання мови утруднює розкриття внеску цього вченого у світову науку. Публікації національною мовою ігноруються, якщо вони не перекладені або не цитуються у текстах, написаних китайською, англійською, іспанською, французькою чи арабською мовами. У науковій сфері це може призвести до незнання важливих відкриттів і фактів.

5. Економічний аспект

Бажання вчених друкувати статті у провідних наукових виданнях є результатом стурбованості якістю деяких видань і досліджень. Високого рівня видання у базі даних «Scopus» чи «Web of Science» більше доступні визнаним інституціям та їх представникам. Праці науковців з периферії нечасто друкуються. Перенесення контролю над виданнями з академій, вузів, професійних товариств до комерційних видавців (Elsevier) призвело до комерціалізації наукової літератури. Незважаючи на це, електронне наукове спілкування та поширення інформації, глобальний доступ до неї за допомогою кількох кліків у Інтернеті все-таки набагато дешевше, ніж паперова комунікація.

Наприкінці XX – початку XXI ст. зростання витрат на передплату паперових видань, поштові послуги призвели до того, що більшість наукових журналів бібліотеки чи окремі науковці не змогли придбати. Ця проблема до сьогодні не вирішена, навпаки загострилася з доступом до електронної наукової інформації в базах даних, власники яких встановили оплату за вхід, окремі друки та їх частини.

Отримання доступу до наукової літератури чи її придбання, створення електронних бібліотек вимагає фінансування, операцій з іноземною валютою або звернення до послуг посередників, які мають право на зовнішньо-економічну діяльність. Для українського університету чи бібліотеки це означає, що значна частина коштів буде переведена за кордон. Українські вчені є творцями близько 0,33 % світової наукової продукції (за підрахунком автора доповіді). Враховуючи цей внесок, могли би бути невеликі знижки на доступ до світових електронних ресурсів для науковців, які не мають ще жодних публікацій у закордонних виданнях.

6. Обмеження в користуванні електронними бібліотеками

Контроль видавництва над науковою інтелектуальною власністю є бар'єром для широкого доступу до неї. Власники обмежують міжбібліотечні послуги, копіювання літератури студентами та її перевидання. Зате у сфері науки право інтелектуальної власності дотримане. Користування електронними виданнями чи базою даних є можливе тільки на час підтримки передплати. Деякі ліцензії дозволяють «постійний» доступ до документів, на який підписана бібліотека чи ЗВО. В електронній бібліотеці ліцензії не підлягають передачі, тоді як друковане видання можна купити, зберегти, продати або подарувати, що є вигіднішим на сьогодні.

Електронні бібліотеки – це досить зручний і ефективний шлях доступу до наукової інформації і цей шлях доступу активно розвивається у всьому світі. Однак український користувач зустрічається із проблемами, залежними чи незалежними від нього, які суттєво впливають на можливість користуватися цим доступом, не дають змоги його доробку бути представленим в міжнародних базах даних. Відтак рейтинг України в науковій сфері не є високий (див. табл. 1 і 2).

Табл. 1. Рейтинг країн за рівнем науково-дослідної активності у 2011 р. (звіт за 2014 р.) [19]

2011		2011	
Країна	К-сть публікацій	Країна	К-сть публікацій
1. США	212394,2	42. Україна	1726,9
2. Китай	89894,4	100. Еквадор	60,1
3. Японія	47105,7	150. Афганістан	7,7
4. Німеччина	46258,8	188. Антигуа і Барбуда	0,2
5. Велика Британія	46035,4	195. Тувалу	0,0

Табл. 2. Рейтинг країн за рівнем науково-дослідної активності у 2014 р. (звіт за 2018 р.) [18]

2014		2014	
Країна	К-сть публікацій	Країна	К-сть публікацій
1. Китай	426165	42. Україна	7375
2. США	408985	100. Сирія	273
3. Індія	110320	150. Гренада	34
4. Німеччина	103122	180. Самоа	5
5. Велика Британія	97527	195. Науру	1
6. Японія	96536	196. Тувалу	0

2017 р. було проведено соціологічне дослідження «Стан української науки: думки вчених» на замовлення громадської спілки «Форум українського партнерства». Терміни проведення опитування: 04–30 вересня 2017 р. Було здійснено вибірку: 1000 науковців з 35 наукових установ у 5 містах (Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Львів). Під час цього опитування респондентам також були поставлені питання про медіа, що висвітлюють новини науки та інновацій [23].

У табл. 3 наведено деякі результати цього дослідження.

Табл. 3

Запитання	Ситуація покращується	Ситуація не змінюється	Важко відповісти	Ситуація погіршується	
Як Ви оцінюєте розвиток медіа за останні п'ять років...	12 %	41 %	18 %	29 %	
Як Ви оцінюєте розвиток медіа за останні п'ять років, що висвітлювали новини науки та інновацій?	Харків	10 %	50 %	15 %	26 %
	Львів	9 %	44 %	21 %	27 %
	Дніпро	14 %	43 %	17 %	27 %
	Одеса	13 %	34 %	23 %	31 %
	Київ	14 %	37 %	17 %	33 %
Як Ви вважаєте, хто сьогодні найбільше сприяє розвитку науки в Україні?	Окремі науковці, винахідники, спеціалісти		47 %		
	Науково-дослідницькі установи		35 %		
	ЗВО		33 %		
	НАН України		28 %		
	МОН України		16 %		
	Медіа, що висвітлюють новини науки та інновацій		8 %		

І хоча науковці-респонденти вважають, що медіа, і зокрема преса, не повною мірою сприяють розкриттю результатів наукових досліджень, частина українських журналів мають бібліометричні профілі і входять до різних електронних баз даних, а значить роблять усе для того, щоб найновіша наукова інформація стала доступною користувачам. Система «Бібліометрика української науки», створена підрозділами Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського – Службою інформаційно-аналітичного забезпечення, Національною юридичною бібліотекою і Фондом Президента України, – подає рейтинг наукових періодичних видань, що мають бібліометричні профілі. Всього українських журналів, які представлені в міжнародних базах даних, – 636 [17].

Таким чином, в електронних базах даних досить добре представлені публікації українських вчених, розміщені на сторінках наукових періодичних видань, матеріали конференцій, автореферати, тоді як монографічна, навчальна література – меншою мірою. Ми не маємо окремих великих універсальних чи вузькотематичних електронних бібліотек, у яких би було зібрані окремі видання авторів, хоча напрацювання в цьому напрямку є, наприклад, бібліотеки навчальної літератури «Антропос» і «Єврика» (на даний час закриті для користувачів); РИНЦ, у якому зібрано також монографії. Електронна бібліотека «Світова цифрова бібліотека» складається як з оцифрованих періодичних видань, так і окремих видань різних авторів.

Проблемне поле статті:

Нові атрибути електронних бібліотек:

1. комерціалізація;
2. корпоративний контроль;
3. об'єднання ресурсів;
4. інтелектуальна власність: захист прав власника, а не автора/творця;
5. наукове спілкування: акцент на прибуток;
6. електронна публікація: можливість оренди/передплати на певний термін;
7. нові компетенції: знання мов, інформаційна грамотність.

Шляхи розв'язання проблем:

- використання відкритого програмного забезпечення та інших можливостей відкритого доступу;
- розвиток інформаційної грамотності;
- оволодіння іноземними мовами;
- створення власних баз даних та інтеграція їх у міжнародні бази даних;
- поліпшення доступу до міжнародних баз даних шляхом співпраці з фондами;
- співпраця із закордонними бібліотеками, видавництвами, інституційна колаборація (наприклад, журнал «Nonlinear Dynamics and Systems Theory» – з 2001 р. Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України видається спільно з Технологічним університетом Кертін (Австралія), періодичність – 4 рази на рік);

- доступ до перекладної версії, виконаної закордонним видавцем (наприклад, міжнародний математичний журнал «Нелінійні коливання», який від 1998 р. видає Інститут математики НАН України. Видавцем повної англійської версії цього журналу є компанія «Springer Verlag»: з 2002 до 2011 р. – як «Nonlinear Oscillations», починаючи з 2012 р. – як частина «Journal of Mathematical Sciences» (США).

Як зазначили українські дослідники Ю. В. Діденко і А. І. Радченко, «національні видання, які вже входять до наукометричних баз або відповідають їх вимогам і можуть претендувати на таке входження, утворюють стартовий майданчик, трамплін» для внесення максимально можливої кількості видань різними мовами, окремих публікацій, учених до світових електронних баз [5, с. 83].

Галузь застосування результатів дослідження

Результати дослідження можна використати для аналізу контексту розвитку сучасних бібліотек, наукових інституцій, видавництва, а також для порівняльного вивчення особливостей їх розвитку в Україні і світі. Це дослідження також можна використати для оцінки стану української науки і освіти в Україні, які сьогодні розвиваються у несприятливих економічних умовах. Дослідження дає змогу конкретно визначити, як ці умови впливають на статус окремого науковця, інституції і на наповнення і доступ до їх інформаційних продуктів.

Висновки

З кожним роком удосконалюється такий шлях доступу до наукової інформації, як електронна бібліотека. Їх стає все більше. В українських інституціях впроваджуються новітні технології, які полегшують доступ користувачів до інформації. Незважаючи на це, існують суттєві перешкоди до вільного доступу, які пов'язані як з рівнем економічного і культурного розвитку зовнішнього середовища, так і з індивідуальними компетенціями користувачів. Інформаційні проблеми можуть бути розв'язані, якщо: 1) установи, що займаються формуванням електронних бібліотек, об'єднавши зусилля, доведуть свою конкурентоспроможність і запропонують свій шлях виходу з невідповідного становища – потужні національні електронні бібліотеки, які зацікавлять іноземного користувача; 2) буде досягнуто економічної стабільності та високої інформаційної культури особистості.

Список використаної літератури

1. *Гогунський В. Д.* Наукометричні бази: характеристика, можливості і завдання / В. Д. Гогунський, Г. О. Оборський // Шляхи реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу і тестових форм контролю знань студентів : матеріали наук.-метод. семінару. – Одеса : Наука і техніка, 2014. – Вип. 8 : Наукові дослідження – основа навчального процесу у вищій школі. – С. 3–12. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2Y0Wzju> (дата звернення: 05.06.2019).

2. ДСТУ 7448:2013 : Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : офіц. вид. / Нац. стандарт України. – Чинний від 2013.11.29. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – 41 с. – (Інформація та документація). – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2kuF8Bz> (дата звернення: 23.07.2019).
3. Баркова О. В. Досвід створення наукової електронної бібліотеки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського / О. В. Баркова // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2001. – Т. 3, № 4. – С. 51–62.
4. Відділ інформаційних технологій [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, Львів. – Режим доступу: <https://bit.ly/2Y0Ynck> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
5. Діденко Ю. В. Публікаційна активність як спосіб наукової комунікації та гонитви за рейтингами / Ю. В. Діденко, А. І. Радченко // Вісн. Нац. акад. наук України. – 2017. – № 9. – С. 82–98.
6. Електронні бібліотеки [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, Львів. – Режим доступу: <https://bit.ly/2XWIFic> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
7. Звіт про роботу Наукової бібліотеки за 2013 рік / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2014. – 67 с.
8. Звіт про роботу Наукової бібліотеки за 2015 рік / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2016. – 72 с. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2Zhk1W4> (дата звернення: 23.07.2019).
9. Інформаційні матеріали до звіту ректора Мельника В. П. на конференції трудового колективу Львівського національного університету імені Івана Франка 14 травня 2019 року / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2019. – 230 с. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2LBHvCg> (дата звернення: 23.07.2019).
10. Коголовский М. Р. Систематика коллекций информационных ресурсов в электронных библиотеках / М. П. Коголовский // Программирование. – 2000. – № 3. – С. 30–52.
11. Копанева В. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації / В. Копанева // Бібл. вісн. – 2007. – № 5. – С. 3–9. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2YcJsqu> (дата звернення: 23.07.2019).
12. Криволапов Б. М. Порухення авторського права як актуальна проблема для України / Б. М. Криволапов, В. М. Тесленко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – Київ, 2015. – Вип. 124, ч. 1. – С. 85–93. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2y2i3wT> (дата звернення: 23.07.2019).
13. Курманова Т. Обмеження прав в інтернеті: ризики для України [Електронний ресурс] / Т. Курманова // MediaSapiens. – Електрон. дані. – Україна, 10 квіт. 2019. – Режим доступу: <https://bit.ly/2Kb3xZF> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
14. Павленко А. Побачити кожного. Як працює система тотального стеження за громадянами в Китаї [Електронний ресурс] / А. Павленко // Новое время страны / ТОВ «Вид. дім «Медіа-ДК». – Електрон. дані. – Україна, 2019, 10 лют. – Режим доступу: <https://bit.ly/2SJYsh> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
15. Пасмор Н. М. Електронні бібліотеки як елемент інформаційного суспільства: консенсусні рішення / Н. М. Пасмор // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra : матеріали Міжнар. веб-конф. (Харків, 27 берез. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 201–214. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/1IMEo1e> (дата звернення: 23.07.2019).
16. Резніченко В. Г. Електронні бібліотеки: інформаційні ресурси та сервіси / В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – С. 60–72. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2LAM3sN> (дата звернення: 23.07.2019).
17. Рейтинг наукових періодичних видань, що мають бібліометричні профілі [Електронний ресурс] // Бібліометрика української науки / Центр досліджень соціальних комунікацій Social Communications Research Center CIA3 НІОБ ФІПУ. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://bit.ly/2JNaPU7> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
18. Рейтинг стран мира по уровню научно-исследовательской активности [Электронный ресурс] / NoNews : інформ. портал. – Електрон. дан. – Режим доступу: <https://bit.ly/2SEzoro> (дата звернення: 23.07.2019). – Загл. с екрана.
19. Рейтинг стран мира по уровню научно-исследовательской активности : информация об исследовании [Электронный ресурс] / Нац. науч. фонд США // Гуманитарные технологии : аналит. портал. – Електрон. дан. – Россия, 2019, 23 апр. – Режим доступу: <https://bit.ly/2LGGEQO> (дата звернення: 23.07.2019). – Загл. с екрана.

20. Співробітники Google виступили проти створення цензурованого пошуковика для Китаю [Електронний ресурс] // УНІАН : інформ. агенство. – Електрон. дані. – Україна, 2018, 28 листоп. – Режим доступу: <https://bit.ly/2YbPfn3> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
21. Ставицька А. Оцінка позиціонування країн на світовому ринку інформаційних технологій: статистичні виміри індексного аналізу / А. Ставицька // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2017. – № 12 (2). – С. 126–130. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2JLMQou> (дата звернення: 23.07.2019).
22. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 р. : аналіг. довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша, Л. В. Рожкова [та ін.]. – Київ : УкрІНТЕІ, 2018. – 98 с.
23. Стан української науки: думки вчених [Електронний ресурс] / Соціологічна група «Рейтинг» ; Дім інновацій. – Електрон. дані. – Україна, 2017, жовтень. – Режим доступу: <https://bit.ly/2y7yJdf> (дата звернення: 23.07.2019). – Загол. з екрану.
24. Суд Бельгії зобов'язав Facebook припинити стеження за інтернет-користувачами [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://bit.ly/2JPCQiM> (дата звернення: 23.06.2019). – Загол. з екрану.
25. Штат Арізона розслідує скарги на стеження Google за своїми користувачами [Електронний ресурс] // Телекритика. – Електрон. дані. – Україна, 2018, 12 верес. – Режим доступу: <https://bit.ly/2SzEycQ> (дата звернення: 23.06.2019). – Загол. з екрану.
26. Аста Diurna – бібліотечно-інформаційний ресурс ХХІ ст. [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, Львів. – Режим доступу: <https://bit.ly/2SzEycQ> (дата звернення: 23.06.2019). – Загол. з екрану.

Reference

- [1]. Hohunskyi V. D., Oborskyi H. O. Naukometrychni bazy: kharakterystyka, mozhlyvosti i zavdannia [Scientometric databases: characteristics, opportunities and challenges]. *Shliakhy realizatsii kredytno-modulnoi systemy orhanizatsii navchalnoho protsesu i testovykh form kontroliu znan studentiv: materialy naukovometodychnoho seminaru [Ways of realization of credit-module system of organization of educational process and test forms of students' knowledge control: materials of the scientific and methodological seminar]*. Odesa, 2014, vol. 8: Naukovi doslidzhennia – osnova navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli [Scientific researches – the foundation of the educational process in higher school], pp. 3–12. Available at: <https://bit.ly/2Y0Wzjy>.
- [2]. DSTU 7448:2013: *Bibliotechno-informatsiina diialnist. Terminy ta vyznachennia poniat [DSTU 7448:2013: Library and informational activity. Terminology and definition of the terms]*. Kyiv, 2014, 41 p. Available at: <https://bit.ly/2kuF8Bz>.
- [3]. Barkova O. V. Dosvid stvorennia naukovoї elektronnoї biblioteki v Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Experience of the creation of scientific online library in Vernadsky National Library of Ukraine]. *Reiestratsiia, zberihannia i obrobka danykh [Registration, preservation and processing of the data]*. 2001, t. 3, no 4, pp. 51–62.
- [4]. Viddil informatsiinykh tekhnolohii [Informational technologies department]. *Naukova biblioteka Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Franka [The scientific library of Ivan Franko National University of Lviv]*. Available at: <https://bit.ly/2Y0Ynck>.
- [5]. Didenko Yu. V., Radchenko A. I. Publikatsiina aktyvnist yak sposib naukovoї komunikatsii ta honytvy za reitynhamy [Publication activity as a way of scientific communication and ratings race]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine]*. 2017, no 9, pp. 82–98.
- [6]. Elektronni biblioteki [Online Libraries]. *Naukova biblioteka Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Franka [The scientific library of Ivan Franko National University of Lviv]*. Available at: <https://bit.ly/2XWIFic>.
- [7]. *Zvit pro robotu Naukovoї biblioteki za 2013 rik [The report on Scientific Library work for the year 2013]*. Lviv, 2014, 67 p.
- [8]. *Zvit pro robotu Naukovoї biblioteki za 2015 rik [The report on Scientific Library work for the year 2015]*. Lviv, 2016, 72 p. Available at: <https://bit.ly/2Zhk1W4>.
- [9]. *Informatsiini materialy do zvituv rektora Melnyka V. P. na konferentsii trudovoho kolektyvu Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka 14 travnia 2019 roku [Informational materials from the University Rector Melnyk V. P. report on the work community conference of Ivan Franko National University of Lviv, 14th May 2019]*. Lviv, 2019, 230 p. Available at: <https://bit.ly/2LBHvCg>.

- [10]. Kogalovskiy M. R. Sistematika kolektsiy informatsionnykh resursov v elektronnykh bibliotekakh [Systematics of the informational resources collection in e-library]. *Programmirovaniye [Programming]*. 2000, no 3, pp. 30–52.
- [11]. Kopanieva V. Biblioteka v systemi naukovoï elektronnoi komunikatsii [Library in the system of scientific electronic communication]. *Biblioteknyi visnyk [Library journal]*. 2007, no 5, pp. 3–9. Available at: <https://bit.ly/2YcJsqu>.
- [12]. Kryvolapov B. M., Teslenko V. M. Porushennia avtorskoho prava yak aktualna problema dlia Ukrainy [Infringement of a copyright as an actual problem for Ukraine]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn [Actual problems of international relations]*. Kyiv, 2015, vol. 124, part. 1, pp. 85–93. Available at: <https://bit.ly/2y2i3wT>.
- [13]. Kurmanova T. Obmezhenia prav v interneti: ryzyky dlia Ukrainy [Restrictions on Internet Rights: Risks for Ukraine]. *MediaSapiens*. Ukraina, 10 kvitnja 2019. Available at: <https://bit.ly/2Kb3xZF>.
- [14]. Pavlenko A. Pobachyty kozhnoho. Yak pratsiuie systema totalnoho stezhennia za hromadianamy v Kytai [To see everyone. How system of the total tracking the citizen works in China]. *Novoe vremya strany [State new time]*. Ukraina, 2019, 10 liutoho. Available at: <https://bit.ly/2SJIYsh>.
- [15]. Pasmor N. M. Elektronni biblioteki yak element informatsiinoho suspilstva: konsensusni rishennia [The electronic library as the component of the developing information society: the consensus decisions] *Imperatyvy rozvytku elektronnykh bibliotek: pro et contra: materialy Mizhnarodnoi veb-konferentsii (Kharkiv, 27 bereznia 2014 r.) [Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra]*. Kharkiv, 2014, pp. 201–214. Available at: <https://bit.ly/1IMEo1e>.
- [16]. Reznichenko V. A., Zakharova O. V., Zakharova E. H. Elektronni biblioteki: informatsiini resursy ta servisy [E-libraries: informational resources and services]. *Problemy prohramuvannia [The programming issues]*. 2005, no 4, pp. 60–72. Available at: <https://bit.ly/2LAM3sN>.
- [17]. Reitynh naukovykh periodychnykh vydan, shcho maiut bibliometrychni profili [The ranking of the scientific periodicals, which have bibliometric profiles]. *Bibliometryka ukrainskoi nauky [Bibliometric of Ukrainian science]*. Available at: <https://bit.ly/2JNaPU7>.
- [18]. Reityng stran mira po urovnyu nauchno-issledovatskoy aktivnosti [The scientific and researching activity index ranking of countries]. *NoNews*. Available at: .
- [19]. Reityng stran mira po urovnyu nauchno-issledovatskoy aktivnosti: informatsiya ob issledovanii [The scientific and researching activity index ranking of countries: the information about research]. *Gumanitarnye tekhnologii [Humanitarian technologies]*. Moskva, 2019, 23 aprelya. Available at: <https://bit.ly/2LGGEQO>.
- [20]. Spivrobitnyky Google vystuplyu proty stvorennia tsenzurovanoho poshukovyka dlia Kytau [Google staff opposed the creation of the search censorship in China]. *UNIAN: informatsiine ahenstvo [UNIAN: informational agency]*. Ukraina, 2018, 28 lystopada. Available at: <https://bit.ly/2YbPfn3>.
- [21]. Stavyt'ska A. Otsinka pozytsionuvannia krain na svitovomu rynku informatsiinykh tekhnolohii: statystychni vymiry indeksnoho analizu [Evaluation of countries positioning in the world information technology market: statistical measures of index analysis]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University (Series: International economic relationship and world economy)]*. 2017, no 12 (2), pp. 126–130. Available at: <https://bit.ly/2JLMQou>.
- [22]. Pysarenko T. V., Kvasha T. K., Rozhkova L. V. Stan innovatsiinoï diialnosti ta diialnosti u sferi transferu tekhnolohii v Ukraini u 2017 r.: analitychna dovidka [The state of innovation activity and technology transfer activity in Ukraine in 2017: analytical note]. Kyiv, 2018, 98 p.
- [23]. Stan ukrainskoi nauky: dumky vchenykh [The state of Ukrainian science: the opinions of scientists]. Ukraina, 2017, zhovten. Available at: <https://bit.ly/2y7yJDf>.
- [24]. Sud Belhii zoboviazav Facebook prypyntyty stezhennia za internet-korystuvachamy [The Belgian Court ordered Facebook to stop tracking Internet users]. Available at: <https://bit.ly/2JPcQiM>.
- [25]. Shtat Arizona rozsliduiie skarhy na stezhennia Google za svoimy korystuvachamy [Arizona State investigates the complaint on the tracking users by Google]. *Telekrytyka [Telecritics]*. Ukraina, 2018, 12 veresnia. Available at: <https://bit.ly/2SzEycQ>.
- [26]. Acta Diurna – bibliotekno-informatsiinyi resurs XXI st. [Acta Diurna – library and informational resource of XXI century]. *Naukova biblioteka Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Franka [The scientific library of Ivan Franko National University of Lviv]*. Available at: <https://bit.ly/2SzEycQ>.

Надійшла 17.07.2019 р.

Сирота Л. Б.,

доцент кафедры философии искусств
Львовского национального университета имени Ивана Франко
ул. Валовая, 18, Львов, 79008, Украина
тел. (032) 239 43 17
e-mail: liljasyrota@yahoo.com
ORCID:0000-0001-7237-291X

**ЭЛЕКТРОННЫЕ БИБЛИОТЕКИ: ПРОБЛЕМЫ ДОСТУПА К
ИНФОРМАЦИИ**

Раскрыты проблемы доступа к научной информации в Украине. В статье выделены следующие препятствия: издательский и институциональный контроль над электронной продукцией, незнание иностранных языков, низкий уровень компьютерной грамотности, коммерциализация научной сферы, низкий уровень инфраструктуры, неплатежеспособность украинского пользователя и др.

Ключевые слова: электронная библиотека, открытый доступ, проблема доступа, Научная библиотека Львовского национального университета имени Ивана Франко.

Syrota L. B.,

Associate Professor of Philosophy of Art of the
Ivan Franko National University of Lviv
18 Valova St., Lviv, 79008, Ukraine
tel.: (032) 239 43 17
e-mail: liljasyrota@yahoo.com
ORCID:0000-0001-7237-291X

**ELECTRONIC LIBRARIES: PROBLEMS OF ACCESS
TO INFORMATION**

Summary

The purpose of the article is to analyze of the features of open access to world electronic databases in Ukraine.

Methodology. The article uses the method of analysis and data synthesis, statistic method and other.

Finding. An example of the Scientific Library of the Ivan Franko National University of Lviv there is shows the achievements in the formation of electronic libraries in Ukraine. In the article is focused on the problems of modern development of electronic libraries and to identify the vectors further their formation on the basis of national specificity.

Results. Electronic libraries are an important example of radical changes in contemporary culture now. They help get access to a variety of knowledge, to preserve and get quick information about the national culture heritage, integrate

electronic resources into the world socio-cultural space. The results of the this article testify to the discrepancy between the wide possibilities of access to world information and the Ukrainian practice of this access. Barriers in access to information that temporarily exist in Ukraine do not contribute to expanding the outlook of scholars, popularisation their research, raising the prestige of science and education, disseminating information about the country's cultural values, and enhancing the status of the country in the world. Barriers in free access to scientific information had help to reveale insufficient efficiency of mechanisms financing of Ukrainian science and education.

Practical value of the research is the possibility of using its results during the study of topical issues of scientific communication, bibliometrics, modern library activities, etc.

Keywords: electronic library, open access, barrier, Scientific Library of Ivan Franko National University of Lviv.